

DRAWWIET RELIGJUZI MALTIN

minn LORENZA BÖNNICI CALI'

Xi kliem li ahna writna minn missirijietna, kif ukoll xi drawwiet, juru r-rabta ma twemmienna. Nghidu ahna, meta wiehed jitla fuq il-karrozza tal-linja jew vetturà ohra, tarah irodd is-salib, haga li għadna nqisuha bhala talba jew raham, biex dak li jkun jehles minn xi disgrazzja, billi ta' spiss nisimghu bihom fis-sewqan. Għalhekk ukoll fil-karrozzi gie li naraw xi xbiha ta' xi qaddis favorit jew protettur taħ-sewwieq. Naraw ukoll li meta xi hadd jghaddi minn quddiem nicca ta' qaddis iehor fit-triq, isellem bil-kappell jew jaqla l-berritta, waqt li n-nisa aktarx iharsu lejn in-nicca u jghidu xi talba E'qalbhom. Is-soltu, l-ommijiet jghallmu lill-uliedhom zghar billi jsellmu x-xbihat tal-qaddisin u jghidulhom "Bus il-Bambin", u dlonk tara t'tfal ibusu b'idejhom stess u juru xxbiha. Għat-tfal, il-kelma 'Bambin' tista' tfisser Alla, izda wkoll kwalunkwe qaddis iehor li jidher fix-xbiha.

Fost drawwiet ohrajn, hemm min jaqfel il-bieb ta' barra u waqqi li jjgħmel hekk, jagħmel is-sinjal tas-salib bil-muftieh fuq l-listess bieb biex all jħares id-dar minn kull deni. Drawwa ohra li tixbahha hija dik ta' xbiha mqaddsa mwahħla qrib il-bieb ta' barra tad-dar; din dahlet fostan f'dan is-seklu stess, izda fis-seklu ta' qabel kienet dahlet id-devożzjoni li fuq il-faccata tad-dar kienu jsiru nicec tal-qaddisin, xi drabi bil-fanal jixgħek quddiemhom.

Id-drawwa ta' dawl jixghel u xi vazett bil-fjuri quddiem ix-xbiha fuq xi xkaffa fid-djar jew hwienet, quddiem il-Madonna jew qaddis iehor hija antika hafna u ghadda nsibuha llum ukoll.

Ir-radd tas-Salib isir qabel kull haga; malli nqumu filghodu u qabel norqdu filghaxija, qabel ix-xoghol bhala talba biex ma nis-baljawx fix-xoghol taghna, u n-negozjant irodd is-salib meta jagħmel l-ewwel bejgh ta' kuljum, u f'qalbu jghid "Alla jibghatilna tajba llum".

Il-mara tad-dar tagħmel is-sinjal tas-salib fuq il-borma qabel tibda ssajjar biex Alla jkattar l-ikel u jservi ghall-familja kollha. Il-furnar tarah irodd is-salib fuq il-lenbi ta' l-ghagina biex din toghl u titkattar, u mbagħad meta jigi biex jahbez ixoqq is-sinjal tas-salib fuq kull hobza, forsi tifflira ta' meta Gesu temat' ghaxartelef ruh b'hames hobziet biss. Il-hobz huwa meqjus bhala l-"Grazza T'Alla" u għalhekk meta xi darba kienet tinsab xi bicca hobz mormija fit-triq, kont tara lill xi hadd jigbor din il-loqma mill-art biex ma tintirfisx taht is-saqajn; dejjem konna naraw rispett kbir lejn il-hobz, bhala sinjal tal-Próvidenza t'Alla. Gesu' stess dahhal il-hobz fl-akbar talba tal-Missierna, "Hobżha ta' kuljum għatina llum..." u għalhekk ukoll isir ir-radd tas-salib qabel l-ikel. Xi kolx jew il-mara tad-dar, ma kienux jghidu "sejjer insajjar il-brodu.." izda "sejjer inrodd il-brodu" jgħifieri li ser iroddu s-salib fuq il-brodu jew ikel iehor, kif ukoll kienu jghidu "ser inrodd il-borma".

Is-salib dahal ukoll fit-tizji ta' l-ilbies, l-aktar fil-gizir-ana tad-deheb fuq in-nisa u l-irgiel, izda xi rgiel dakhlu wkoll id-drawwa tat-titqib bill-labar (=tattoo) biex ipingu xbihat tas-salib fuq sidirhom jew dirghihom. Il-kavallieri ta' San Gwann dejjem kienu juri is-Salib fuq l-ilbies u l-medalji tagħhom. Għandna proverbju li jghid "Min m'ghandux salib, għandu domna.." fi kliem iehor, li Alla skond il-muntanja jagħti s-silg.

Izda is-sens religjuz fostna jidher l-aktar fi kliemnaskond ic-cirkostanzi li fihom imkunu ninsabu, bhal meta nisimghu li miet xi hadd, u nisimghu kulhadd kelma wahda, "Alla jahfir lu" jew "Alla jaġtih il-genna"; jekk dwar marid, jaġħtuawguri bhal "Alla jaġtih dak li għandu bzonn"; jekk isir terremot, nisimghu min jghid

"Alla jharisna mit-terremoti"; Jekk ikun hemm marda tittiehed, "Alla jehlisna", u espressjonijiet ohra f'kull okkazjoni li tista' timmagine, bhal "il-mewt u x9xita Alla jaf meta", "Alla jaf bina", "Allahares nixxarrab ghax m'ghandix libs'ohra", "Alla jipprovdi", "F'hajja t'Alla". Izda hemm min hu hazin, u jdahhal l-Alla fejn ma jixraqx, fost ohrajn nisimghu min jghid "F'hajja t'Alla miet zoptu Guze!"

Jissemma' wkoll Alla biex nuru l-kobor ta' xi haga bhal "It-tela' t'Alla u Ommu" triq wieqfa qrib in-Naxxar. Nuzaw l-espressjoni "Gesu' Marija" meta niehdu qata' jew naraw xi haga kerha, jew nibzghu minn xi hag'ohra. Gie li jghidu: "Il-Madonna kemm hija kbira l-koppla tal-Mosta!" jew "Santa Marija, kemm għandu lsienu twil!"

Alla jidhol ukoll f'espressjonijiet ohra: "B'Alla ma jidhaq hadd", "Alla kbir wisq, hadd ma jista' jifhmu sewwa", "Kullma għamel Alla kollu sewwa", "Dak li jrid Alla hadd ma jhassru", "Il-bniedem jipproponi u Alla jiddisponi", "Alla jahseb f'kulhadd", "Alla jmexxi kollox", "Bil-ghajnuna t'Alla nasal fejn irnid", "Jekk Alla jrid..." (jew "'Kalla jrid"), "Inhalli kollox f'idejn Alla", "Alla mieghi!", "Alla jħallas lil-kulhadd", "Alla jbierek!", "Alla jharisna minn kull ghajn!" u bosta espressjonijiet ohrajn ghall-kull okkazjoni ohra li tistgħu timmagħinaw fejn il-Malitja idahħlu isem Alla.

Qabel kellna hafna tallaba jdur mat-toroq ta' l-libljet u l-irħula iħabbtu l-bibien tan-nies u jitolbu "Karita!" "Karita! għall-erwieg sinjur!" Kienhemmin min iħallihom iħabbtu u ma jiftahx il-bieb, u kienhemmin jiftah u jghidilhom "Alla miegħek!", jigħifieri "Ma nistgħax nghinek". L-ghajnuna, meta kienet tingħata, kienet aktarx tkun xi loqma hobz li ttallab kien jixhet fic-curnien, izda t-tallab aktarx kien jistenna xi haga tal-flus zghira, imqar habba, l-isgħar munita li kellna sa xi sit-tin sena ilu. It-tallab tħidx kemm kien idum jirringrazza lill-min jghinu. Darba li ma ninsa qatt, tallab gie jħabbat bieb ta' sinjura habiba tal-familja tagħna, u din tagħtmi sold(=c 4 millezmi), meta haddiehor aktarx kien

jaghti xi habba jew sitt habbiet; dan it-tallab qalilha "Gnazzi hafna, hafna sinjura, Alla jzommok qawwija u shiha" ma keinetx kelma, ghax din is-sinjura hatfitlu s-sold min idu waqt li qaltlu: "Isam barb" (lill-foqra xjux kienu jsejhulhom barba jew barb)"itlob l-Alla jzommni shiha, izda mhux qawwija wkoll! Ma nistghax nimxi bil-hxuna u l-qawwa li għandi fuqhi; ara issa ser naġhtik zewg soldi jekk titlob l-Alla kif ghedtlek!" Dlonk newlitlu zewg soldi, u l-komsejken tallab baqa' jhares lejha, radd is-salib, u qalilha: "Għall-ewwiegħ, sinjura, Alla jzommok shiha u shiha u f'sahtek!" U hekk ikun, ghax Alla jisma t-talb tal-fqar...
